

**SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE**
Series C
Faculty of Humanities
6 (2000)

**FORMY HUMANITNÍ VZDĚLANOSTI NA TECHNICKÉ
UNIVERZITĚ**

Hilda Havlíková
VŠB - Technická univerzita Ostrava

Kategorický imperativ naší doby zní - řešit vědeckotechnické i společenské jevy komplexně, tj. všestranně, úplně. V technických disciplínách to znamená se zajištěním všech odborných stránek včetně humánních.

Pro teorii i praxi je nesporný význam společenských věd. Vždyť předmětem společenských věd jsou různé stránky společenského života a zákony jejich rozvoje. Hlavní zvláštností těchto věd je to, že jsou spjaty především s výrobními vztahy, tedy se společensko- ekonomickými formacemi.

Rozvoj společenskovedních disciplín byl a je předpokladem poznání světa a rozvinutí techniky. Je evidentní, že je žádoucí, aby člověk získal přehled o lidech a o světě, ve kterém žije, porozuměl jeho jevům v širších souvislostech a snažil se je vytvářet v pozitivním smyslu. Nejde o hromadění archivních vědomostí, ale o rozvoj schopností pochopit to, co určuje lidský život, odlišit podstatné od nepodstatného, vidět souvislost příčin a následků, na základě jemné diferenciaci si vytvořit věcně správný úsudek a umět předem odhadnout následky alternativního chování, které člověk volí svou svobodnou vůlí.

Člověk se chce podle svého nadání uplatnit, chce se osvědčit, chce dosáhnout úspěchu. Tomuto přání musí odpovídat možnosti vzdělávání - především škola, pak partnersky orientovaná firma, která bude podporovat každého, kdo je s to přinést větší vklad výkonnosti.

Školy musí proto při tvorbě svých učebních plánů a pojetí studia respektovat, že to, co studenti očekávají od dosaženého vzdělání, se stále více bude překrývat s požadavky budoucích zaměstnavatelů. Schopnost široce využívat infromatické a komunikační procesy společně se schopností pracovat v týmu a řídit ho, tvoří dominanty vzdělání. Zdá se, že to, co budoucí zaměstnavatelé očekávají od nastupujících vysokoškoláků, a to, čeho jsou vysoké školy schopny je učit, se stále ještě dostatečně nepřekrývá.

Současná tendence projevující se ve všech vyspělých státech směřuje ke snižování zájmu o studium technických oborů a to i tehdy, kdy jsou možnosti uplatnění inženýrů - techniků větší než absolventů jiných, humanitních oborů. Jednou z příčin je fakt, že obory technické se jeví velké většině budoucích vysokoškoláků jako příliš náročné, vzdálené běžnému životu a tedy málo populární. Proto snahy o humanizaci studia na technických fakultách nejsou samoúčelné. Jejich cílem je na

jedné straně učinit toto studium přitažlivějším a bližším pro studenty při zachování vysoké technické úrovně studia a na straně druhé vychovávat odborníky všestranně vzdělané, nikoliv jen úzce specializované technokraty.

Jedním z prvků, které by měly přispět ke zvýšení hodnoty absolventa, je jeho uplatnitelnost na trhu práce nejen v České republice, ale i v zahraničí. V loňském roce 1997 byly na čtyřech technických fakultách VŠB-Technické univerzity Ostrava akreditovány Evropskou federací národních sdružení (FEANI) všechny inženýrské studijní obory (vyjma oborových ekonomik), což spolu s jazykovými vlastnostmi, které jsou u našich studentů vyžadovány, umožňuje absolventům požádat o udělení mezinárodního titulu EURING. Tento titul, který je osvědčením vysoké odborné úrovně a morálních kvalit nositele, je v zemích Evropské unie vnímán jako potvrzení odborné kompetence a kompatibility dosažené úrovně vzdělání a inženýrské způsobilosti v různých oblastech inženýrské činnosti.

Na naší vysoké škole, VŠB - Technické univerzitě Ostrava, se v průběhu studia studenti seznamují s řadou společensko-vědních disciplín a získají i poměrně solidní znalosti, které jedinec uplatňuje při řešení problémů a při vedení pracovních skupin.

Katedra společenských věd VŠB - Technické univerzity Ostrava - jako katedra s celoškolskou působností - zajišťuje výuku společenskovědních předmětů ve všech formách studia na všech šesti fakultách naší technické univerzity -

- na fakultě hornicko-geologické, na fakultě strojní, fakultě elektrotechnické, na fakultě metalurgie a materiálového inženýrství, na fakultě stavební i na fakultě ekonomické, a to v šesti oborech - filosofie, sociologie, politologie, psychologie, historie a právo.

Pedagogická činnost katedry je zaměřena především na tři základní úkoly:

- podílet se na prohlubování růstu obecné, především humanitní vzdělanosti
- podílet se na formování manažerských dovedností studentů naší univerzity
- podílet se na rozšiřování obzoru studentů, začleněním technických a ekonomických oborů do širšího kontextu společnosti.

Na realizaci prvního úkolu je zaměřena především výuka filozofie, historie a politologie, na realizaci druhého především výuka sociologie, psychologie a práva a na realizaci třetího především výuka filosofie, sociologie, psychologie, politologie a historie.

Základní kurs úvod do **filosofie** je zaměřen na problémovou interpretaci otázek, které tvoří *páteř oboru* (teorie poznání, hodnoty, člověk, jazyk, současná filosofie). Dále jsou přednášeny výběrové kurzy - Filosofie vědy, Filosofie člověka, Současné filosofické směry, Co je to postmodernismus, Zkoumání jako rekontextualizace, Filosofické myšlení Orientu, Filosofická antropologie. Obsahová kvalita je mimo jiné garantována konfrontací myšlenek na odborných konferencích a seminářích, skutečně bohatou publikační činností v domácích i zahraničních periodikách a v neposlední řadě i spoluprací s významnými představiteli oboru doma i v zahraničí.

Smyslem výuky **politologie** je doplnit a systematizovat obecné znalosti o politice a uspořádání společnosti. Forma výuky je založena na polemice nad různými alternativami. Výsledkem by při oboustranném zájmu mohla být orientace studenta v politickém dění, založená na schopnosti samostatného úsudku. Dalším cílem je postihnout politické, ekonomické, sociální a kulturní změny, jenž provázely obrat od středověké společnosti ke vzniku společnosti občanské. Stejně tak schopnost základní informovanosti o současných integračních procesech v Evropě by měla být pro absolventa české nejen technické univerzity samozřejmostí.

Výuka **dějin** je na VŠB - Technické univerzitě Ostrava realizována ve dvou předmětech - světových a národních dějinách a dějinách vědy a techniky. Ve světových a národních dějinách se klade důraz nejen na zařazení národních dějin do evropského kontextu, ale i v souladu se současnými tendencemi k překonávání evropského centrismu. V předmětu dějiny vědy a techniky se sledují vývojové fáze vědy a techniky. Věda a technika se prezentuje jako dynamicky se vyvíjející jev, vytvářený lidmi v určitých historických podmínkách.

Dnes již všichni víme, že nejdůležitějším článkem v každé organizaci je lidský faktor. Využívání lidských zdrojů se stává stále důležitějším. Lidský faktor není jen prostě člověk, je to i jeho vzdělání a kvalifikace, jeho schopnost pospolitě práce, jeho sebedůvěra a soběstačnost, jeho tvořivý a podnikavý duch, jeho hodnotové zaměření, jeho životní názor způsob myšlení a jednání. Jinak řečeno, budoucnost kyne hlavně tomu, kdo dokáže získat a rozvinout nejlepší lidi pro řízení i nejlepší lidi pro výkon prací. Jeden ze znalců managementu vysvětluje (cituji): *Dnes nevybíráme za hlavního konstruktéra toho, kdo má nejvíc patentů, ale toho, kdo umí nejlépe vést, zaměřit a podněcovat ostatní konstruktéry.*

Z toho jednoznačně vyplývá, že výchovně vzdělávací hodnota **psychologie** jako učebního předmětu na technické vysoké škole spočívá především v poznání a pochopení významu psychiky, duševního života a osobnosti člověka ve vztahu k jeho konkrétní pracovní činnosti. Tyto poznatky mají umožnit studentům lépe se vyznat v sobě, v ostatních lidech a v dopadech zákonitostí psychických jevů na pracovní výkonnost v dané oblasti společenské praxe. Výuka psychologie na naší technické univerzitě se proto soustřeďuje také na problematiku mezilidských vztahů, na otázky komunikace osobnosti s druhými lidmi, aplikace na aktuální úkoly řízení a vůdcovství a v neposlední řadě také na oblast hygieny duševní práce.

Sociologie přináší studentům v oblasti cvičení a seminářů nekonečně mnoho příležitostí se tvořivě projevit. V průzkumových aktivitách se vytváří prostor pro aktuální zkoumání ožehavých společenských problémů. Studenti se učí zpracovávat jednoduchý výzkumný projekt a seznámí se s procedurami a technikami sociologického výzkumu.

Smyslem **právního vzdělávání** je však také snaha vybavit absolventy potřebnými právními dovednostmi. Obecné penzum právního vzdělávání je pro všechny absolventy technických fakult naší technické univerzity nutným předpokladem jejich úspěšného uplatnění v praxi. Jde zejména o problematiku uzavírání smluv, podnikatelskou činnost, zaměstnanecký poměr, schopnost účastnit se na tvorbě norem.

Od šk. r. 1993/94 byla výuka společenských věd rozšířena o předmět **etiketa** s cílem seznámit studenty se základními pravidly společenského chování. Potřeba osvojit si odpovídající standard společenského chování se jeví jako naprostá nutnost právě pro studenty vysoké školy technického typu. Ti mají možnost seznámit se v rámci výuky se základními pravidly, platícími pro osobní styk (oslovování, seznámování, představování), se zásadami pro stolování, oblékání, pořádání různých společenských akcí atd. Proces uvědomování si sebe sama jako člověka, jehož jednou ze základních potřeb je i společenský kontakt, a to na určité úrovni a podle daných pravidel, se projevuje v průběhu výuky zcela zřetelně.

V rámci humanizace je pro studenty naší technické univerzity v každém školním roce ve spolupráci s katedrou hudební výchovy Ostravské univerzity organizován cyklus přednášek **Základy umění**. Pořádání velikonočních a vánočních koncertů se stává na VŠB - Technické univerzitě Ostrava již tradicí.

Současně se vznikem katedry společenských věd na naší technické vysoké škole bylo pro studenty zřízeno poradenské pracoviště. Poradenské centrum VŠB-TU Ostrava patří evidentně mezi úspěšně působící pracoviště tohoto druhu na vysokých školách v České republice.

Zpočátku se jednalo o poradenství psychologické a poradenství právní.

V současné době je posláním Poradenského centra poskytovat bezplatnou komplexní poradenskou péči studentům, uchazečům o studium a budoucím absolventům v oblastech -

- studijně-informačního poradenství

(pomoc při řešení problémů souvisejících se studiem, informace o možnostech a podmínkách studia na VŠB-Technické univerzitě Ostrava, informace o nabídkách různých typů vzdělávání pro studenty)

- psychologické a právní poradenství

(řešení aktuálních osobních problémů - studijních, partnerských, rodinných, interpersonálních, hraničně-neurotických apod.)

- poradenství pro středoškolskou mládež

(příprava středoškoláků v přírodovědných předmětech pro studium technických oborů, pořádání přípravných kurzů pro uchazeče o studium)

- sociální poradenství

(zdravotní pojištění, ubytování, sociální dávky)

- profesní poradenství

(informace o nabídce a trendech na trhu práce)

Jádrem práce je individuální poradenství. Při řešení individuálních problémů jednotlivců je poskytována jednorázová pomoc prostřednictvím poradenského rozhovoru, jindy jde o aplikaci psychologických diagnostických metod, v některých případech poradenská pomoc představuje dlouhodobě opakované poradenské rozhovory, velmi časté je i využití relaxačních technik a bioterapie, aplikují se i suggestivní techniky.

Katedra společenských věd jako katedra s celoškolskou působností a dobře fungující Poradenské centrum VŠB - Technické univerzity, díky pochopení vedení univerzity i vedení jednotlivých fakult bezesporu napomáhá studentům ke kvalifikovanějšímu poznání sebe sama.

V posledních letech došlo u mnoha lidí k zásadním změnám v jejich profesionálním zaměření i v rozvoji kariéry. Práce klade na jedince nové nároky, nestačí, že je vyučen a má tu či onu třídu, nebo, že absolvoval určitou školu a nabral tolik a tolik let praxe. Do popředí vystupují osobnostní vlastnosti, např. smysl pro nové, pro změnu, přizpůsobivost a tvořivost, iniciativa a odpovědnost, houževnatost, schopnost komunikovat, atd. Kdo má znalosti, musí je umět nejen uplatnit, ale také „prodat“. Musí také prokázat vůli a chuť k plnému nasazení i snahu po vysokém výkonu.

Jde také o to nedívat se na svou osobnost jako na trvalou a přijmout skutečnost, že člověk se stále vyvíjí, mění, je ovlivnitelný, hledá, experimentuje, utváří sebe i okolí. Člověk není jen mechanismus reagující na podněty, motivy a stimuly, ale řídí se rozumem, rozvíjí své city, volí podle svých hodnot.

Nelze se omezovat na vyvolávání příčin a následků, ale na rozvoj, gradaci lidské celistvosti. Přirozeně tyto úvahy se nesou k vyspělému, vzdělanému, kultivovanému člověku, vnitřně rozvinutému a působícímu v rozvinuté společnosti. Velmi důležité je uvědomit si, že každý člověk je individualitou a učí se rozdílným způsobem.

U jedněch převažují vizuální vjemy, u jiných sluchové nebo taktilní, tzn. že si musí všechno nejdříve „osahat“ a vyzkoušet nebo alespoň pozorovat předvádění pracovního postupu.

Systém společenských vztahů, způsob, jak jsou definována práva a povinnosti jednotlivců v pracovním procesu, způsoby přikazování a přijímání příkazů mají svá národní specifika, která se odrážejí ve stylu managementu. Svou roli má i existence podnikové kultury. Sem patří též pocit sounáležitosti s firmou, určitý patriotismus, spojující pracovníky s podnikovou značkou apod. Existuje i jakási skupinová kultura pracovníků, kteří jsou v užších pracovních vztazích mezi sebou. Taková skupinová kultura vzniká částečně vědomě, ale i podvědomě v kancelářích a dílnách. Mezi společenskými vědami (mezi nimi zejména vědami o člověku) na jedné straně a praxí managementu na druhé straně, by mohlo být mnohem více styčných bodů, než je dosud ve skutečnosti realizováno. Je to zejména výzvou pro vědy o člověku, aby vypracovaly modely, které by hlouběji vysvětlovaly chování lidí v podniku a ukázaly též cestu k praktickým krokům.

Literatura:

- Humanizace technických věd. Sborník z mezinárodní vědecké konference, sekce 36, VŠB-Technická univerzita Ostrava, 1995.
Management Zeitschrift, 1994.
Akademické fórum. Časopis VŠB-Technické univerzity Ostrava, 1996, 2.